

WAT VOORBIJ GAAT EN WAT BLIJFT

Serie “Eigenlijk geloof ik niets”...maar wat dan wel?’

Ieder mens heeft een begin. Allemaal groeien we op in heel verschillende situaties en ook de verhalen van ons leven – het is van niemand gelijk. We lopen, langer of korter, een hele weg. Deuren sluiten zich, andere gaan open. Soms uit eigen keuze, soms om wat ons onderweg overkomt. Zo zijn we ook hier vandaag, of thuis. Met al onze levensverhalen, verteld of misschien nooit verteld, die ergens een plaats hebben onder de zon, of als we hier komen: onder dit dak.

Zomaar een dak om samen onder de sterren te zitten, een plafond waar je dwars doorheen kijkt, dat doet denken aan de loofhut in het joodse geloof. Alsof je altijd onderweg bent, onder de blote hemel, of als die taal je vertrouwd is: in gods hand.

Deze Dominicus, zo mooi gebouwd door Pierre Cuijpers. Destijds modern - ik weet nog dat ik dat er niet meteen aan afzag toen ik hier voor het eerst kwam! Waar Cuijpers voor de bogen staal gebruikte zoals in het Centraal Station. Om zo een nog bredere overkapping te maken voor nog meer mensen, want het was allemaal nog voor de secularisatie en we gingen nog allemaal. Een soort station dus hier, waar je in en uit kunt gaan. Onderweg, op reis. Even zitten, je oor te luisteren leggen, en weer verder. Als een perron waarop je elkaar een moment ontmoet. Gezichten die elkaar even aankijken. Hoe velen zullen dat al hebben gedaan. Nog steeds. In een voor de meeste van ons zo veranderd geloven. Soms compleet getransformeerd, het thema van deze afgelopen weken.

Het is een van mijn eerste herinneringen: ik lig in het gras. Het gras is lang en ik lig helemaal tussen de sprietjes en voel de grond onder mijn rug. Hoog boven me de wolken voel ik me veilig en al had ik de woorden nog niet, deel van een groter geheel. Een heel gewone ervaring, misschien ook wel een eerste religieuze ervaring als je dat zo zou kunnen zeggen. Er is ook een andere herinnering, dat is als ik op de schommel zit. Waar ik het ben die mij afzet maar het voelt alsof ik niet zelf beweeg maar word bewogen. De schommel die mij optilt boven de gewone dingen van de dag. Het gaat vanzelf. Terwijl de tuin onder mij wegdrijft en weer opdoemt, als eb en vloed. Ben ik het die beweegt, of is het de tuin. Bewegen en bewogen worden, werden een blijvend thema in mijn leven.

Allemaal maken we mee dat op zulke vroege ervaringen van vertrouwen ook andere volgen. Het leven gaat er ook minder veilig uitzien en is niet zonder risico. Je gaat op eigen benen staan, we ontplooiën onszelf en ontdekken wie we zijn.

Ik heb in de tijd dat ik hier pastor ben geweest heel wat verhalen mogen horen. Luisteren en dan wat zeggen, werd mijn vak. Maar meer dan dat ik het was, ging ik me steeds meer realiseren hoe al deze verhalen ook hier een inbedding vonden. Onder dit dak, zelfs als we ze alleen maar meebrachten in ons hart. Een regel uit een lied: “onuitgesproken nog – jij hoort het al”. Dat mag de moderne mens vreemd in de oren klinken, maar kan toch ervaring zijn: dat je ergens bent gehoord en gezien. Dat je niet alleen hoeft te gaan.

Wij hebben het in onze wereld nogal belangrijk gemaakt, dat wij die de dingen wel aan kunnen. Dat we controle hebben, zelfredzaam zijn en sterk. De autonomie staat hoog aangeschreven. Maar er zijn er ook en steeds meer die beseffen: maar zo komen we er niet en zo is het ook niet. We zijn niet alleen sterk en onafhankelijk en rationeel. We hebben het niet voor het zeggen en de waarheid heb je niet in je zak.

En dan zie je langzaam dingen verschuiven. Waar het vroeger zo duidelijk was: de hemel tegenover de aarde, God tegenover de mens. Daar de man, daar de vrouw. En hier het verstand en daar het lichaam en - denk aan Glasgow – hier de mens en daar de natuur. Alles op zijn plaats. Alles intelligent en bedacht - het motto van de Verlichting. Terwijl we langzamerhand, mede onder invloed van andere culturen, processen in de natuur en het universum waar we meer vanaf gaan weten, weer gaan ervaren hoe afhankelijk en verbonden we eigenlijk zijn. Dat de ervaring van “toebehooren” terrein wint. Dat we deel zijn van een geheel en juist zo en daarom er verantwoordelijkheid voor dragen. En terwijl de globalisering er aan de ene kant voor zorgde dat het westerse en kapitalistische denken de wereld doorging, nog steeds, groeit daarnaast de ervaring dat er verbinding is en “beloning”, zoals ze in Afrika zo mooi zeggen. God niet boven maar in alle dingen aanwezig. Spinoza zei het al.

De intelligentie die ons zoveel gebracht heeft: de wetenschap en de sterrenkunde en ons allemaal, op vele manieren, lijkt niet meer het laatste, het enige te zijn. We leren dat er meer manieren van kijken zijn dan alles te objectiveren en tot dingen te maken, dat er ook zoiets is als het bijeen horen van alle leven, de ander, de vluchteling, de biodiversiteit en zelfs de dingen die we niet meteen zien of weten. Dat in een geestelijk gezond leven je jezelf niet alleen moet kunnen ontplooien maar ook verliezen.

In deze weken dachten we hier na over geloven of niet geloven. De woorden van Gerard Reve "eigenlijk geloof ik niets" en dan soms toch weer "of toch". Dat ieder mens de ervaring kan hebben dat het wankelt: je zekerheden, als iets je overkomt. Wat je van vroeger meekreeg, omdat de tijd verandert en je denken natuurlijk ook. En je gaat het anders voelen en ook anders kijken. En je ziet dat er ruimte nodig is voor wat je niet zo zeker weet. Dat geloven is wat je denkt, en ook wat je doet. En ook zoiets is als open land, waar – mijn dochter zei dat nog in gesprek met onze 20gers/30gers – het misschien meer om vertrouwen of toevertrouwen gaat dan om weten. Meer om een levenshouding, in openheid, dan dat de dingen vastliggen. Waarbij je niet alles uit jezelf hoeft te halen en zelfs westerse mensen mensen van "toebehooren" kunnen zijn.

Zoals de Franse filosoof Ricoeur zag hoe mensen in een dikwijls latere fase van hun leven soms iets kunnen terugvinden van de ontvankelijkheid van hun kindertijd. Hij noemde het een tweede naïviteit, die zonder dat die strijdig hoeft te zijn met eigentijds nadenken of kritisch zijn, en soms ook in een nieuwe veranderde vorm, een oorspronkelijk vertrouwen herstellen kan.

En dan lig ik zomaar weer even in het gras. "In het groene gras mag ik liggen" - psalm 23 en het klinkt als nieuw. Of er is een gedicht of een lied. Of een oud verhaal zoals dat van de doortocht, dat in de bijbel zo'n beetje aan de basis ligt van alle andere, altijd weer over de kwetsbare, gekleineerde en gewonde mens. Dit kleed dat ooit daarbij werd gemaakt. Mensen onderweg en al is het door de diepte, het gaat ergens naartoe. Voorbij slavernij en verdrukking, voorbij verdriet, naar waar het goed is en waar gerechtigheid is. Ook dat zijn woorden die je zomaar bij kunnen blijven, want dit alles hoeft niet zweverig te zijn. God is ook een werkwoord. En ook de hoop van mensen: dát het zal zijn, al weten we nog niet hoe. Zo wijd als de wereld en ook in ons persoonlijk verhaal. Waar soms ook de religieuze wereld zélf haast kopje onder gaat, of wie weet ook blijven kan en de overkant halen. Terugkeren, wie weet.

Het is gek hier vandaag zo te staan en ook bijzonder. Op de plek waar ik in 1983 mijn eerste overweging hield - ik was nog niet afgestudeerd. Over twee vrouwen, Martha en Maria, waarvan de een koos voor het dienen en de ander voor het verdiepen. Actie en contemplatie, heeft men wel gezegd. Luisteren of doen. Een verhaal waar heel wat moralisme aan kleeft, alsof het één beter zou zijn dan het ander, dat toch een grote waarheid in zich bergt. Wie zouden we zijn als we niet dienden? Wie als we niet meer die oude bronnen opzochten? Waar je je eigen ervaringen naast kunt leggen, waarin je zelf gezien bent. In een gebouw, dat ouderwets mag overkomen maar de ramen naar de wereld wijd open heeft.

Mij lijkt het dat, zoals je nooit muziek zou willen missen of dans, of poëzie, we iets kwijt zouden raken als er geen huizen als deze meer zouden zijn. Als de Godsnaam, met alle verhalen daarbij, dikwijls misbruikt, niet ergens zou worden bewaard. In een wereld waar je soms zou willen vragen: wat is ons nog heilig, welke politicus - gelovig of niet - heeft nog een droom. Wie dúrft het nog: groter te denken – met de grote verhalen mee, over gerechtigheid en liefde en een menselijk bestaan. De mooiste vruchten van de menselijke verbeelding: te geloven in wat groter is dan ons menselijk hart. Onbevangen en altijd in beweging. Veel hiervan heb ik hier ontvangen, onder dit dak. In een liturgie, waar je de dingen soms net anders zegt dan in alledaagse taal. Verbonden met andere tijden en plaatsen en altijd onderweg. Oeroud en modern. Met vrijwilligers en musici en collega's en altijd weer nieuwe mensen. En tegelijk weten dat je zelf voorbijganger bent. En dat er wat ook verandert in alle gaan en komen hier op het perron, in alle vreugdevolle en soms zeer verdrietige ervaringen in het leven - dat in alle voorbijgaan, ook iets blijven óf terugkeren kan. Ik geloof er wel in, in zulke huizen: voor een tijd of wie weet nog veel langer een plaats van God. En dat dat prachtig is en ook wáár. Op een andere manier dan al het andere waar is. In woorden naar oud gebruik: Zoals het was in den beginne en nu en altijd.
Zo moge het zijn.

Juut Meijer